

Запазычанні з англійскай мовы (на матэрыяле сучаснай беларускай мовы)

Панятоўская Алізавета Дзмітрыеўна
УА “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна”

Лексіка-семантычная сістэма сучаснай беларускай мовы актыўна папаўняецца за кошт запазычанняў з іншых моў, што абумоўлена пераважна экстралінгвістычнымі фактарамі. Інтэграцыя Беларусі ў сусветную супольнасць стала асноўным фактарам запазычанняў перш за ўсё з англійскай мовы як адной з сусветных моў, якая абслугоўвае дасягненні сусветнай цывілізацыі. Словы з англійскай мовы актыўна выкарыстоўваюцца ў сродках масавай інфармацыі, у мове рэкламы, у віртуальных зносінах праз Інтэрнэт. Невыпадкова англіцызмы шырока прадстаўлены ў сферы прававодства, камп’ютарных інфармацыйных тэхналогій, дызайна: *байт, дыскета, картрыдж, прынтэр, курсор, сканер, факс, ксеракс, офіс, дысплей, ноу-хау, наутбук, пейджар, ан-лайн, працэсар* і інш.

Актыўна выкарыстоўваюцца англіцызмы і ў такіх сферах дзейнасці, як: 1) грамадска-палітычная (*брыфінг, саміт, рэйтынг, імпічмент, інаугурацыя, спікер*); 2) эканамічная (*ваўчар, дыстрыб’ютар, дэмпінг, маркетынг, лізінг, менеджар, ф’ючарс, холдынг, дылер, маніторынг, бартар, спонсар, транш, тэндар*); 3) спартыўная (*фітнес, фрыстайл, бабслей, кікбоксінг, скейтынг, снаўборд, серфінг, бодыбілдынг, шэйпінг, трэк* і інш.); 4) бытавая (*катэдж, супермаркет, джакузі, шопінг, скотч, кемпінг, блейзер, кейс, поп-корн, міксер, тостэр* і інш.). Трэба адзначыць, што большасць англіцызмаў была запазычана праз пасрэдніцтва рускай мовы, што было абумоўлена функцыянаваннем беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму. У лексіка-семантычнай сістэме беларускай мовы запазычанні складаюць каля дзесяці працэнтаў слоўніка. Запазычанні ўяўляюць адну з груп неспрадвечнабеларускай лексікі, якая ў той ці іншай меры засвоена лексіка-семантычнай сістэмай беларускай мовы. Адны словы структурна супадаюць з запазычанымі ўзорамі: *гамбургер, факс, фурышт, піца, рэйтынг, саміт, ланч, кліп* і інш.

Іншыя запазычанні марфалагічна афармляюцца афіксамі беларускай мовы: *джынсы, папсовы, суперменша, прыватызаваць, эксклюзіўны*, што сведчыць аб актыўным працэсе засваення іх прататыпаў беларускай мовай.

Асобныя англіцызмы зведалі дадатковыя змяненні ў значэнні слова. Так, на беларускай глебе развіліся дадатковыя значэнні ў англійскіх запазычанняў: бастон ‘шарсцяная тканіна’; буфер ‘асоба, якая змякчае адносіны дзвюх іншых’; кактэйль ‘сумесь, блытаніна, мешаніна’. На ўсходнеславянскай глебе развіліся новыя словазлучэнні з англіцызмамі, часта ў сувязі з іх дэтэрміналагізацыяй: *мілітарысцкі айсберг, палітычны бумеранг, другі раунд перамоў, эскалацыя вайны, бюджэт гневу*. Некаторыя ўстойлівыя словазлучэнні ўзніклі на

ўсходнеславянскай глебе і не маюць аналагаў у англійскай мове: *аб'явіць аўрал, рабіць бізнес на чым-небудзь, узяць/даваць інтэрв'ю, вісець на тэлефоне, адфутболиць каго-небудзь, выходзіць на старт*. Прыстасаванне англіцызма да новай моўнай сістэмы суправаджалася творчымі намаганнямі носьбітаў беларускай мовы; іх менталітэт, як і асаблівасці асяроддзя, накладваюць свой адбітак на ўказаныя працэсы. У сваю чаргу, уваходжанне англіцызма выклікала змяненні ў самой лексічнай сістэме беларускай мовы: знікненне адпаведных састаўных найменняў: *кампост* замест *састаўное ўгнаенне*, *пенальці* замест *адзінаццаціметровы ўдар*; змяненне саставу лексічных груповак (*хобі* пашырае склад сінанімічнага рада з апорным словам (дамінантай) *захапленне* спецыялізуюцца значэнні спрадвечна беларускіх слоў: *буцы* – спецыяльныя чаравікі для гульні ў футбол, ці чаравікі на шыпах; *тэст* – асобы від праверкі, выпрабаванне; знікае ці пераходзіць у пасіўны слоўнікавы запас слова ці адно з яго значэнняў: *клоун* замест *камедыянт*, *бюджэт* замест *смета*, *кантэйнер* замест *скрынка*, *ёмістасць*.

У навуковай літаратуры адзначаецца прадуктыўнасць трох падгруп запазычанай лексікі: актуалізаванай, пераарыентаванай і дэтэрміналагізаванай. Лексіка першай падгрупы звязана з пераходам слоў з перыферыі моўнага мыслення большасці носьбітаў мовы ў іх актыўны слоўнік, часта са змяненнем семантыкі і павелічэннем частотнасці ўжывання слова: *альтэрнатыва*, *плюралізм*, *кансэнсус*, *канфрантацыя*, *менеджар*, *сервіс*, *электарат* і інш.

Лексіка другой падгрупы, якая першапачаткова выкарыстоўвалася ў апісанні заходніх рэалій, распаўсюдзілася і на абазначэнне зменлівых рэалій, паняццяў беларускага жыцця; многія са слоў страцілі негатыўныя канатацыі і перайшлі ў разрад стылістычна абмежаваных, кніжных ці нейтральных, агульнаўжывальных: *бізнес*, *мас-медыя*, *піца*, *бестселер*, *бізнесмен*, *офіс*, *капітал*, *імпічмент*, *рэкет*, *спікер*, *мэр*.

Сярод дэтэрміналагізаваных слоў, г. зн. якія выйшлі са сферы вускаспецыяльнага ўжывання, можна адзначыць спартыўныя тэрміны: *аўтсайдэр*, *тайм-аут*, *накаут* і інш. З пашырэннем сферы ўжывання звязана і семантыка такіх слоў, як *канверсія*, *прэзентацыя*, *генерацыя*, *тандэм*, *папуляцыя*, *гендэр*, *катапульціраваць*, *медытацыя*, *рэінкарнацыя*, *даасізм*, *гуру* і інш.